

УДК 371.13:378:372.4

ОКСАНА ТИТУНЬ,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Україна, Івано-Франківськ, Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»)

OKSANA TYTUN,

candidate of pedagogics, assistant professor

(Ukraine, Ivano-Frankivsk, SHEE «Vasyl Stefanyk Precarpathian National University»)

Педагогічна практика у процесі підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в початковій школі**Teaching Practice in the Process of Future Teachers' Training to do Educational work at Primary School**

У статті зосереджено увагу на проблемі організації педагогічної практики студентів педагогічного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Педагогічну практику авторка розглядає як важливий чинник покращення навичок та вмінь здійснювати виховну роботу у початковій школі. Здійснено аналіз усіх видів педагогічної практики в контексті підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в початковій школі. Розглянуто особливості кожного виду педагогічної практики. Представлено експериментально апробований пакет організаційно-методичних завдань та авторська програма педагогічної практики. Наведено приклади творчих робіт студентів. Авторка ділиться власним досвідом участі в організації педагогічної практики та робить висновки.

Ключові слова: педагогічна практика, виховна робота, початкова школа, майбутній учитель, теорія і практика, уміння та навички, методичні завдання, тиждень творчих справ.

The article deals with the problem of organizing teaching practice at the Pedagogical Institute of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ivano-Frankivsk). The author considers teaching practice to be a very important factor that influences and improves skills and abilities to do educational work at primary school. All kinds of teaching practice in the context of future teachers' training to do educational work at primary school are analyzed. The peculiarities of all kinds of teaching practice are examined. According to the author the first step of teaching practice forms the motivational component of readiness to do educational work. Motivation is considered to be the most important one in teaching process. The following steps form practical skills to do educational work at primary school. The final step of teaching practice appeals to improve acquired skills and abilities to do educational work. Experimentally checked package of methodical proposals and tasks as well as the author program of teaching practice is presented. The examples of students' creative works are given. The author shares personal experience of participating in teaching practice and makes conclusions.

Key words: teaching practice, teaching process, theory and practice, educational work, primary school, future teacher, skills and abilities, methodical tasks, week of creativity.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Загальновідомо, що теорія не може існувати відокремлено від практики, водночас практика для свого розвитку потребує високого рівня наукового теоретичного узагальнення. Це забезпечує організацію практичної діяльності в різних сферах суспільного та особистого життя людства на наукових засадах. Натомість практика постійно дає матеріал для нових теоретичних узагальнень, допомагає відокремлювати істотне від другорядного, перевірити наукову достовірність теорії, її відповідність об'єктивним умовам і закономірностям розвитку реального світу, окреслює нові шляхи її подальшого розвитку. На думку С. Кримського методологічна функція теорії набула специфічного формоутворення у вигляді програм та алгоритмів. Саме трансформація теоретичного в практичне є методологічним ландшафтом сучасної цивілізації [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій... Педагогічна практика як важлива складова навчально-виховного процесу завжди була в центрі уваги науковців. Педагогічну практику досліджено в контексті наступності та неперервності змісту, форм і методів на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях (Н.Казакова). Практичну підготовку студентів вищих педагогічних навчальних закладів досліджували О.Абдуліна, А.Бондар, К. Дурай-Новакова та ін. Значна увага приділена єдності теорії та практики у роботах А.Бойка, В.Краєвського та ін. Трансформацію теоретичного в практичне, що є методологічним ландшафтом сучасної цивілізації досліджував С. Кримський. Організацію педагогічної практики за рубежом досліджували А.Василіук,

У.Новацка та ін.

Формулювання цілей статті... Метою даної публікації є намагання поділитися досвідом з організації педагогічної практики студентів педагогічного інституту Прикарпатського національного університету імені В.Стефаника.

Виклад основного матеріалу... Отож, мету педагогічної практики ми вбачали в розвитку вміння майбутніх учителів здійснювати виховну роботу, вирішувати конкретні виховні завдання відповідно до умов педагогічного процесу, аналізувати рівень своєї компетентності як вихователя з метою проектування подальшої професійної освіти й самоосвіти.

Ми поділяємо думку Н. Казакової про те, що педагогічна практика є важливою складовою професійної підготовки майбутніх учителів, спрямованою на закріплення та реалізацію в спеціально створених умовах набутих студентами предметних, психолого-педагогічних, методичних знань, умінь та навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності в школі [1].

Педагогічна практика як невід'ємна складова навчально-виховного процесу університету передбачала залучення студентів до систематичної педагогічної діяльності впродовж усіх років навчання в педагогічному університеті: 1) пропедевтична навчально-ознайомлювальна практика в школах, 2) виробнича педагогічна практика, 3) літня педагогічна практика (літньо-оздоровчі табори), 4) психолого-педагогічна практика, 5) переддипломна педагогічна практика. Як бачимо, вона вирізняється наскрізністю, що уможливорює на основі завдань, які поступово ускладнюються, забезпечити ефективне застосування набутих теоретичних знань.

З огляду на вищесказане, особливого значення в підготовці майбутніх учителів до виховної роботи набуває пропедевтична навчально-ознайомлювальна практика в школах, що має навчальний зміст і відбувається під час першого року навчання в університеті. На цьому етапі відбувається психологічна підготовка до позакласної виховної роботи, формуються конкретні уявлення про сучасну школу, виховний процес, функції вчителя. Слід зазначити, що студенти-першокурсники володіють певним власним досвідом участі в виховній роботі, проте їхні знання щодо організації цього процесу недостатні. Саме цей етап покликаний формувати мотиваційний компонент готовності до організації позакласної виховної роботи з молодшими школярами. Цьому сприяє відвідування студентами позакласних заходів, спостереження та аналіз роботи вчителя початкової школи з організації позакласної роботи. Дослідження свідчать, що саме мотивація позитивно впливає на підвищення ефективності праці, зростання рівня успішності навчання та появу психологічного комфорту [3].

Таким чином, вказаний вид практики є основою формування мотивації як головної передумови підготовки до організації виховної роботи. Стрижнем мотивації виступають ціннісні орієнтації, які водночас є змістовим наповненням особистості та її життєвої концепції. Учитель є ключовою особою в ціннісній соціалізації дитини. Зв'язок цінностей з освітою як специфічною сферою культурної життєдіяльності є неминучим і виступає необхідною передумовою для розгортання духовності суспільства [5, с. 79].

На другому курсі навчання студенти перебувають у школі в умовах виробничої практики. Виконуючи функції помічників класних керівників, вони допомагають організовувати позакласну виховну роботу. Основні завдання практики: формування інтересу до педагогічної діяльності загалом та до позакласної виховної роботи зокрема; ознайомлення з передовим педагогічним досвідом та з конкретними формами позакласної виховної роботи з молодшими школярами; набуття первісних професійних навичок і вмінь роботи з дітьми поза уроками; комунікативних умінь, встановлення професійних стосунків з учнями і вчителями школи й керівником практики; оволодіння базисними вміннями з планування позакласної виховної роботи; самостійна організація позакласного виховного заходу та його аналіз.

Уміння та навички попередніх двох практик удосконалюються під час літньої педагогічної практики в оздоровчих таборах. Її мета – забезпечення умов для реалізації професійного особистісного потенціалу, розвиток і закріплення знань, умінь і навичок. Завдання полягають у набутті умінь і навичок самостійно працювати з дітьми в умовах табору; оволодіння змістом, різними формами й методами організації життєдіяльності дитячого колективу; розвиток відповідального ставлення до роботи з дітьми.

Попри те, що зміст практик передбачено ДГС ВПО, ми вважали за необхідне внести до них деякі корективи без порушення загальних вимог до практики. Тому в контексті завдань роботи нами було розроблено та експериментально апробовано пакет спеціальних організаційно-методичних завдань, який одержав кожен студент напередодні виробничої та педагогічної практики. Пакет зорієнтовано на наступні завдання: 1) ознайомитися зі специфікою виховної роботи та особливостями її організації; 2) проаналізувати діяльність педагога базової установи з організації виховної роботи з молодшими школярами, охарактеризувати її цільове призначення,

основні форми й методи; 3) один день на тиждень працювати як педагог-виховник із повним виконанням відповідних функцій; 4) на основі аналізу стану виховної роботи в установі розробити й реалізувати власний виховний проект; 5) скласти звіт-самоаналіз відповідно до запропонованої форми. У процесі підготовки до практики з кожним студентом проводили індивідуальну консультацію, обговорення та коригування творчих проектів виховної роботи які пропонувалися для реалізації на практиці. Методичні рекомендації давали індивідуально або групі студентів до і під час практики.

Нами була розроблена програма практики, згідно з якою відбувався практикум із методики організації виховної роботи, що мав вигляд тижня творчих справ. Тиждень творчих справ – сукупність справ, тематично спрямованих і організованих студентами протягом тижня. Метою названого виду практики є підготовка майбутніх учителів до практичної роботи з організації дитячого дозвілля. Мета визначає наступні завдання: закріплення, збагачення та поглиблення знань, набутих у процесі вивчення курсу «Методика організації виховної роботи з молодшими школярами»; формування вмінь з організації та проведення різних форм позакласної виховної роботи; розширення загального світогляду; активізація творчого потенціалу; розвиток міжособистісних відносин у студентських групах.

Реалізація мети та завдань відбувалася через певний зміст та форми проведення.

Студенти організовували дійства та ставали їх учасниками. Вказана форма практики уможливила не тільки узагальнення та конкретизацію знань, а й підготовку до практичної роботи з дітьми. Зазначимо, що сучасні діти, які виросли в тісному спілкуванні з комп'ютерами, віртуальними іграми, мобільним зв'язком, не можуть не відрізнитися в духовно-світоглядному плані. Йдеться не лише про навички володіння обчислювальною технікою, а й про зміни у фундаментальних духовно-культурних структурах, поняттях і уявленнях: у них інакше організований внутрішній світ, а інтелектуальні здібності розвиваються не лише швидше та різнобічніше, а й в іншому соціально-культурному вимірі [2, с. 27].

На нашу думку, саме цей вид практики сприяв ефективній практичній підготовці студентів до виховної роботи з сучасними дітьми: так створюються додаткові умови моделювання педагогічних ситуацій, у яких студент може перебувати в майбутній діяльності.

Наведемо приклад творчої роботи:

Тиждень творчих справ (практикум з методики позакласної виховної роботи)

Мета: підготовка майбутніх учителів до практичної роботи з виховної діяльності.

Завдання:

- закріплення, збагачення та поглиблення знань, набутих у процесі вивчення курсу «Методика організації позакласної виховної роботи з молодшими школярами»;
- формування вмінь з організації та проведення різних форм позакласної виховної роботи;
- розширення загального світогляду;
- активізація творчого потенціалу студента;
- розвиток міжособистісних відносин у студентських групах.

Термін проведення: тиждень.

Учасники: студенти експериментальних груп.

Тема: «Книги – ріки, що наповнюють моря».

Зміст тижня:

дата – «Фантастичні крилаті книги» (Мультфільм, 2011). Перегляд та обговорення.

дата – «Жива» газета тематичного спрямування:

– «Історія незвичайної книги» (до дня народження Букваря);

– «Життя, як спалах блискавки» (творчий та життєвий шлях Василя Симоненка).

дата – бесіди на тему «Як з'явилась книга», «Книга – твій друг», «Бережи книгу», «Живи, книго!».

дата – відкритий урок із позакласного читання «На великому святі душі» (зустріч із поезією Ліни Костенко).

дата – Свято «Незнайко в королівстві Букваря!»

дата – Підведення підсумків практикуму.

10.00 – Аналіз та самоаналіз усього практикуму.

11.00 – Підготовка до наступного тижня творчих справ (консультації, репетиції).

Завершальним етапом практичної підготовки стала переддипломна практика. Її мета – формування індивідуального стилю педагогічної діяльності, закріплення та вдосконалення професійних умінь і навичок, визначених програмовими вимогами. Завдання практики полягали в набутті студентами власного педагогічного досвіду та перевірці професійної готовності до майбутньої педагогічної діяльності. Коли студенти виконують функції класних керівників, організація виховної роботи стає невід'ємною частиною його роботи. Зацитуємо звіти про

проходження педагогічної практики студенток.

«Я, Гнип Тетяна Євстахіївна, проходила педагогічну практику в Буриштинській ЗОШ І-ІІІ ступенів №1 Галицького р-ну, Івано-Франківської обл.

Під час проходження педагогічної практики була виконана значна за обсягом навчальна, виховна і позакласна виховна робота, яка проводилась згідно з індивідуальним планом та пакетом спеціальних завдань...

Мною було проведено 2 виховні заходи з учнями на тему: «Осінь в лісі» та «Світлофор ввічливості». Після проведення тижня творчих справ я відкрила в собі прихований творчий та організаторський потенціал. Діти були дуже задоволені, оскільки брали безпосередню участь у них.

Також ми з дітьми двічі відвідували ляльковий театр, чому я особисто була надзвичайно рада, оскільки сама вперше там була. Після походу до таких культурних осередків діти поводити себе ще краще та були позитивно вражені. Кожного тижня ми ходили в бібліотеку, де діти міняли собі книжки й також мали змогу вибрати іншу літературу, якої там надзвичайно багато і яка постійно оновлюється. Діти володіють усе новішою інформацією і є духовно та інтелектуально збагаченими.

Педагогічна практика поглибила, закріпила мої знання, здобуті в інституті, та дала змогу застосувати їх на практиці. Практика допомогла здобути практичні уміння й навички з організації позакласної виховної роботи. Закріпила впевненість у виборі професії. ...Професія вчителя вимагає високого рівня знань і вчитель має їх вдосконалювати, тобто іти в ногу з сучасною наукою...»

Наступний звіт: «Я, Дибовська Олеся Володимирівна, педагогічну практику проходила в 4-А класі ЗОШ І-ІІІ ступенів №18 м. Івано-Франківська...

... Під час практики я провела 2 виховних заходи, узгоджених викладачами та методистами. Також відвідувала уроки інших студентів-практикантів. Потім ми активно обговорювали помилки, які були допущені при викладанні й намагались їх аналізувати, щоб не допускати їх у своїй подальшій роботі.

За час педагогічної практики проводила відкритий виховний захід «Наша мова – солов'їна» і виховну бесіду на тему «Шануй батька і неньку, то буде тобі скрізь гладенько», допомагала в організації випуску стінгазети до Дня захисту тварин «Наші найменші друзі». Діти брали активну участь в організації тижня творчих справ, що сприяло нашому зближенню та кращому розумінню одне одного.

Отже з упевненістю можемо стверджувати, що педагогічна практика поглибила, закріпила знання з фахових і психолого-педагогічних дисциплін, здобутих в інституті, та дала змогу застосовувати їх на практиці, закріпила впевненість у правильності вибору професії й фаху, навчила вдосконалювати свої педагогічні здібності, розширювати свою ерудицію».

Висновки і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі... Вивчення змісту позакласної виховної роботи на сучасному етапі, аналіз рівня підготовки до цієї діяльності випускників, розкриття значущості єдності теорії та практики задля вдосконалення підготовки майбутніх учителів уможливили визначення способів реалізації теоретичної й практичної підготовки студентів. Такими виступили: зв'язок теорії з практикою в змісті навчального матеріалу; взаємозв'язок навчальних дисциплін із педагогічною практикою; поєднання теоретичних і практичних завдань для студентів під час проходження практики.

Отже, майбутній учитель досягає майстерності за умови постійного теоретичного осмислення практичної діяльності, а також усвідомлюючи неподільну єдність педагогічної теорії виховання з практикою організації позакласної виховної роботи. Під час практики майбутні вчителі усвідомили об'єктивну необхідність набуття знань із теорії та методики виховання, а також накопичення, аналіз, узагальнення та осмислення фактів реальної позакласної виховної роботи, організованої вчителями й студентами-практикантами. Подальших досліджень вимагають особливості підготовки майбутніх учителів до використання дидактичного та виховного потенціалу сучасних інформаційних технологій під час педагогічної практики.

Список використаних джерел і літератури / References:

1. Казакова Н. В. Організаційно-методичні засади педагогічної практики майбутніх учителів початкової школи в умовах ступеневої підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. В. Казакова. – К., 2005. – 22 с. / Kazakova N.V. (2005), «Orhanizatsiino-metodychni zasady pedahohichnoi praktyky maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly v umovakh stupenevoi pidhotovky», Thesis abstract for Cand. Sc. (Theory and Met.), 13.00.04, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian]
2. Кивлюк О. Віртуалізація освітнього простору як прагматичний складник розвитку інформаційної педагогіки / О. Кивлюк // Вища освіта України. – 2012. – № 1. – С. 25–30. / Kyvliuk O. Virtualizatsiia osvithnoho

prostoru yak pragmatychnyi skladnyk rozvytku informatsiinoi pedahohyky. Vyshcha osvita Ukrainy, 2012, № 1, pp. 25–30. [in Ukrainian]

3.Климчук В. О. Методика дослідження внутрішньої мотивації / В. О. Климчук, В. В. Горбунова // Практична психологія та соціальна робота. – 2011. – № 2. – С. 11–15. / Klymchuk V.O. Metodyka doslidzhennia vnutrishnoi motyvatsii. Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota, 2011, № 2, pp. 11–15. [in Ukrainian]

4.Кримський С. Б. Запити філософських смислів / С. Б. Кримський. – К. : ПАРАПАН, 2003. – 240 с. / Krymskyi S.B. Zapyty filosofskykh smysliv. Kyiv, 2003, 240 p. [in Ukrainian]

5.Молодиченко В. Глобалізація цінностей у контексті освітніх практик / В. Молодиченко // Вища освіта України. – 2009. – № 3. – С. 78–82. / Molodychenko V. Hlobalizatsiia tsinostei u konteksti osvitnikh praktyk. Vyshcha osvita Ukrainy, 2009, № 3. pp. 78–82. [in Ukrainian]

Дата надходження статті: «8» жовтня 2015 р.

Стаття прийнята до друку «29» жовтня 2015 р.

Рецензенти:

Луцан Н. – доктор педагогічних наук, професор

Хороб С. – доктор філологічних наук, професор

Титунь Оксана – доцент кафедри іноземних мов Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», кандидат педагогічних наук, e-mail: tytun_oksana@ukr.net

Tytun Oksana – assistant professor of the department of foreign languages of SHEE «Vasyl Stefanyk Precarpathian National University», candidate of pedagogics, e-mail: tytun_oksana@ukr.net

УДК378.046.4: 376.112.4 (376.545)

ВІКТОРІЯ УШМАРОВА,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Україна, Харків, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди)

VIKTORIYA USHMAROVA,

candidate of pedagogics, assistant professor

(Ukraine, Kharkiv, H .S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University)

Наступність як принцип формування готовності вчителів початкової школи до роботи з обдарованими учнями в системі неперервної освіти

Succession as the Principle of Formation of Readiness of Teachers of Primary School to Work With Gifted Pupils in the System of Continuous Education

У статті розглянуто основні аспекти феномену наступності у межах філософських, культурологічних, соціологічних, психологічних, педагогічних наук. У результаті наукового пошуку встановлено, що наступність розглядається як методологічний, загальнопедагогічний та дидактичний принцип. Обґрунтовано сутність принципу наступності як методологічного принципу дослідження проблеми формування готовності вчителів початкової школи до роботи з обдарованими учнями в умовах неперервної педагогічної освіти. Встановлено, що наступність забезпечується за рахунок узгодженості та взаємозв'язку цілей, змісту, методів формування готовності вчителів початкової школи до роботи з обдарованими учнями у педагогічному ВНЗ і закладах післядипломної педагогічної освіти та завдяки дотриманню наступних умов: урахування наявного рівня готовності до роботи зі обдарованими і послідовне його підвищення, опора на досвід, цілісний характер процесу формування готовності до роботи з обдарованими учнями.

Ключові слова: наступність, неперервна педагогічна освіта, готовність, обдаровані учні, вчитель початкової школи.

The main aspects of the phenomenon of succession within the philosophical, cultural, sociological, psychological and pedagogical sciences have been discussed in the article. As a result of scientific research it has been found that in the context of continuous education researchers distinguish several levels: the first level – the succession as a methodological regularity of development of individual in the system of continuous education; the second level - the succession as general and pedagogical principle on